

kopii. Uzupełniają one opisywany przez autora materiał sprawozdawczy władz hitlerowskich. Pracę zaopatrzone w streszczenia w językach: rosyjskim, francuskim i niemieckim.

Przypomnienie problematyki poruszonej przez Popiołka po raz pierwszy przed 10 laty okazało się nader słuszne. Jakkolwiek nowe opracowanie dotyczy tego samego problemu, czerpie z tych samych źródeł i w konstrukcji — z kilkoma wyjątkami — podobne jest do dawniejszego opracowania, to jednak bardzo poważne powiększenie bazy materiałowej pozwoliło zasadniczo poszerzyć i znacznie pogłębić znajomość problematyki.

Autor, kierując się słuszną ostrożnością naukową, zastanawia się w uwagach wstępnych pierwszego rozdziału, czy można ufać sprawozdaniom, na jakich oparł swoją pracę, czy odpowiadały one ówczesnemu rzeczywistemu stanowi rzeczy. Analizując szczegóły wewnętrznej organizacji aparatu informacyjno-wywiadowczego — w zakresie tego, co aparat ten wiedział — Popiołek doszedł do wniosku, że sprawozdania te (z wyjątkiem NSDAP) należy uznać za obiektywne. Tym większy jest walor pracy. Stanowi ona niezbędną pomoc naukową dla badaczy dziejów Śląska z czasów okupacji. Specjalną wartość ma książka dla szerszych kół społeczeństwa, które interesują się ziemią śląską, a nie znają życia okupacyjnego tamtejszych Polaków. Dla tych zaś, którzy mieli mylne wyobrażenia o polskości Śląska, lektura pracy Popiołka będzie dobrą lekcją historii.

Nasuwa się sugestia, czy nie warto by pokusić się w przyszłości o wydanie w języku oryginału wyboru dokumentów omówionych przez Popiołka. Coraz częściej obserwujemy na naszym rynku wydawniczym pojawianie się tego rodzaju prac. Dokumenty niemieckie świadczące o polskości Ziemi Zachodnich, w tym przypadku Śląska wojewódzkiego i Opolszczyzny — mają szczególny walor naukowy i polityczny.

Edward Serwański

VERKEHRSATLAS DER DEUTSCHEN DEMOKRATISCHEN REPUBLIK
VEB Hermann Haack. Gotha 1959.

Popularny atlas komunikacyjny (słuszniej byłoby go nazwać samochodowym) NRD jest książeczką w zgrabnym formacie kieszonkowym i plastikowej oprawie, co czyni go użytecznym przede wszystkim dla kierowców samochodowych, motocyklistów i turystów rowerowych.

Atlas składa się z 2 części: tekstowej i kartograficznej. Część tekstowa zawiera tabelę odległości drogowych i kolejowych między 36 ważniejszymi miastami NRD oraz szereg wykazów, jak np.: autostrad i wjazdów na nie, zajazdów i stacji benzynowych przy autostradach, portów, przejść granicznych do państw sąsiednich. Dalej część tekstowa zawiera podział administracyjny NRD z wyliczeniem wszystkich powiatów oraz wykaz miast i gmin wiejskich z ludnością powyżej 5 tys. osób. Wreszcie największą objętościowo pozycją w tej części atlasu jest alfabetyczny wykaz wszystkich miejscowości, uwzględnionych na mapach, z wyróżnieniem osiedli posiadających stacje benzynowe.

Wydaje się, że część tekstową można by uzupełnić podaniem przy stacjach benzynowych godzin otwarcia oraz rodzajów paliwa i smarów, jakie można tam otrzymać. Pożyteczne byłoby też wyliczenie miast posiadających hotele, schroniska młodzieżowe lub inne możliwości noclegowe z ewentualnym podaniem ich adresów.

Część kartograficzna zawiera na wstępie 2 mapy przeglądowe NRD: jedną podziału administracyjnego i zarazem podziału na arkusze atlasu, drugą — głównych połączeń komunikacyjnych, przy czym z dróg kołowych uwzględniono tu tylko autostrady.

Zasadniczą część atlasu stanowi mapa komunikacyjna NRD w skali 1 : 500 000,

podzielona na 30 arkuszy. Jest ona wydrukowana w 6 kolorach i zawiera następujące elementy: linie kolejowe, drogi kołowe z podziałem na autostrady i 3 kategorie szos wg znaczenia, stacje benzynowe i zajazdy przy autostradach, drogi wodne, porty, lotniska, osiedla zróżnicowane na 7 kategorii wg wielkości, przy czym osobnymi sygnaturami wyróżnione są miejscowości godne zwiedzenia oraz zdrojowe i kąpieliskowe, dalej ruiny zamków i lasy itd.

Mapy są czytelne i nie przeładowane nazwami, Atlas koncentruje uwagę na głównych drogach przelotowych kosztem dróg lokalnych, które zostały uwzględnione tylko w niewielkiej ilości i dla których nie podano długości w kilometrach. Na odwrocie niektórych arkuszy zamieszczono planiki miast lub okolic atrakcyjnych turystycznie.

Zakończeniem części kartograficznej są 3 arkusze poświęcone Berlinowi, zawierające mapkę przeglądową tego miasta, sieć linii metro (U-Bahn) i sieć kolei miejskiej (S-Bahn). Dalej jeszcze znajdują się reprodukcje znaków drogowych.

W sumie atlas komunikacyjny NRD należy ocenić pozytywnie. Jest on wygodny i trwały w użyciu. Pod wielu względami przypomina polski Atlas Samochodowy.

T. Lijewski

DEUTSCHLAND TASCHENATLAS. Wyd 22. Geographisch-Kartographische Anstalt Gotha 1958. VEB Hermann Haack, s. 32, map 40.

Popularny atlas kieszonkowy Niemiec został wydany w roku ubiegłym po raz dwudziesty drugi. Składa się on z dwóch części: statystycznej i kartograficznej.

W części pierwszej zawarto dane dotyczące położenia matematycznego kraju, długości granic politycznych, powierzchni i ludności, położenia matematycznego i stosunków wysokościowych większych miast oraz czasów lokalnych w wybranych miejscowościach. Z danych fizycznych atlas zawiera również dane wysokościowe głównych krain geograficznych Niemiec, powierzchnię ważniejszych wysp, powierzchnię, głębokość i położenie npm. większych jezior, ogólną długość rzek i długość odcinków żeglownych, położenie npm. źródeł i ujść rzecznych, powierzchnie dorzeczy w km², długość głównych kanałów żeglownych oraz charakterystykę zapór wodnych. Komunikację kolejową charakteryzują tylko długości większych tuneli kolejowych. Poza tym część ta posiada wykaz wybranych stacji meteorologicznych, z podaniem ich wysokości npm., średnich temperatur i opadów oraz wykaz kąpielisk i zdrojowisk (nazwa, wysokość npm., położenie w jednostce krajoobrazowej, ośrodek leczniczy).

Część statystyczną zamyka podział administracyjny NRD i NRF.

Część kartograficzna obejmuje 40 arkuszy map składanych, z których pierwsza jest mapą administracyjną w skali 1:5 mln, a pozostałe — mapami topograficznymi w skali 1:750 tys. Treść tych map jest następująca: osiedla, drogi kolejowe i kołowe, granice polityczne i administracyjne, hipsometria (szraf i punkty wysokościowe), wody powierzchniowe (rzeki, kanały, jeziora i bagna), izobaty dla mórz. Nazwy geograficzne w państwach ościennych podano w brzmieniu oryginalnym, wraz z kluczem ułatwiającym poprawne ich odczytanie. Załącznik stanowi alfabetyczny indeks użytych w atlasie nazw geograficznych.

Atlas wydany jest w formacie kieszonkowym, w estetycznej, plastikowej oprawie. Na wewnętrznej stronie okładki zamieszczono skorowidz arkuszy.

T. Kiedrowska-Lijewska